

The Legend of Toked Rini as recited in Kelabit by Balang Pelaba in November 1986, transcribed by Monica Janowski

The beginning of the story: a rice meal

Siren naréh sengolong Toked Rini anak Mikid Balang Mengiung mulun Luun Atar. Siren naréh dah Aruring Menepo Boong mé awan nolé' nah mulun Luun Atar. Nih man kenanak Toked Rini siren naréh: Agan Bulan Makub Lungung anak lanawa dah Luun Atar. Siren naréh rapid Toked Rini. Siren naréh Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Agan Pun Tolang Na'em Mitun idih rapid Toked Rini mulun Luun Atar. Tamah Baru' dih kenanak rayeh Toked Rini mulun Luun Atar. Siren naréh mola' lemulun Luun Atar. Siren naréh lemulun, Balang Katu lemulun Luun Atar. Siren naréh Tagio' Balang Pekeling Kuman rapid lemulun Luun Atar. Siren naréh mola' lemulun Luun Atar, mulun ritsu' lam bawang Toked Rini.

Siren naréh detsim nah atso léwan Toked Rini. Notom pengah rudap temu'i loketsang. Siren naréh nara' nuba' kidih nara' Aruring Menepo Boong awan nolé' Toked Rini mulun Luun Atar. Na'em beto' depun beto' naun liang tarah parong. Laak nah nuba' senara' Aruring Menepo Boong. Siren naréh metsang pah lika nah atso. Siren naréh luun beruh médang nah iah. Siren naréh tengukun-tengukun nah tah tsang rinai atso dih let ngan ikab dih.

"Kapa nato' naréh nih. Idan nato' naréh nawar awan naréh kuman," kenah. Mudur Aruring Menepo Boong nah alap nah kelé bong pindawid nah ngi segerang. Nalap nah petaa senara' luun bodok oloh nadih. Semeliud nah detsur i'tit sinih siren naréh. Metsing iah ngan tenga'. Nitsin nah tenga'. Mopo iah ngan tawa'. Siren naréh todo Toked Rini dah kuma denganak.

Siren naréh temukun-temukun nah monong Toked Rini dah kuma denganak. Siren darir-darir semulud Aruring Menepoh Boong :

Aaa...naee... nare na ramama....

Pirud okem-okem tah moyoh aré'

Olen smuladong upé' prangiduh iring barehriong

Matar iring brut apui budong-budong odong lelangim moyoh

Sinih tenga' ikong dulun kalong-kalong arit tisu' dua remubong

Tse nuba' ipi' kuh tongé aré' nok plamet todong nok plamet tisu' uih pading agong

Pérek awa' lengan kading kemburong

Odong lelangim moyoh

Sinih tenga' ikong tenga' nok narit libong-libong narit nimat tisu' dua remubong

Aa...

Pirud oko' oran te moyoh are' olem smuladan upé' prangiduh iring bareh rékan

Matar iring brut apui radang radang apui radang radang

Tongé tse nuba' ipi' tongen nok senara' kuh are' nok plamet nok plamet tisu' uih

pading itan

Odong lelangim moyoh

Tenga' ikang tenga' nok narit kuh léwang-léwang luun léwang-léwang nok rena'sa'

tisu' dua renagang
Upe' prangiduh iring bareh rékan
Matar iring berut apui radang-radang apui radang-radang
Tongé tse nuba' ipi' tongen nok senaro' kuh aré' plamet tenen plamet tisu' kading
itan
Odong lelangim moyoh
Tenga' ékang tenga' nok narit léwang-léwang narit tisu' dua remubong

Nah nah Tuked Rini Balang Mengiung, "Nawar tauh mé kuman Aruring Menepo Boong".

Siren naréh, "Mo, Tuked Rini aré", siren naréh, "atso déta'," siren naréh, "ngudah nah moyoh na'em molé' kuman?" siren naréh, "duah nuba' saro' kuh, ngudah moyoh na'em molé' maréh kuman? Kuman tauh kinih," kenah Aruring Menepoh Boong nok awan Tuked Rini.

Koh nakaroh tah léwan Tuked Rini. Siren naréh sungak Tuked Rini, siren naréh tse man anak mudur ngan bupu'. Léwan Tuked Rini tse anak lemulun keli' opa'-opa' anak Derayah tonang Derayah mulun lemunid langit, Derayah mepah lam Puruk Panud Liang. Inan ilung-ilung pah atso menotong lawé-lawé rang petengah langit, na'em tengukun naréh luun inah tah Tuked Rini. Siren naréh petukup anak mata diwah pasé'ar. Siren naréh kaléwat bulu' bayuh tah diwah peregaé. Siren naréh pekekul anak mata diwah pasé'ar. Siren naréh bata tubang barit taking keli' diwah luun tana'.

"Kuman naréh aré'. Daat lenuan naréh muka to'oh. Maréh kuman tse tah naréh kediah kudah nah." Boro atsur i'it sinih siren naréh. Leteman Tuked Rini tuak siren naréh ngesuu tah pok kadang Aruring Menepo Boong ngepoh luun bengar pok nadih. Siren naréh Langingat. Siren naréh Tamah Baru' Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Siren naréh Agan Pun Tolang Na'em Mitun aré' nawar kuman Aruring Menepoh Boong. "Mé tauh," kenah. Nawar kuman dah ka'ud dawar dulun. Mé pepid mé ngan aping pedayeh ke aping pela'ud tah dah. "Kuman ka', kuman uya', kuman ja' Lian Angan."

Siren naréh né'ar Tuked Rini. Siren naréh mali dulun ngan tawa' nangé. Siren naréh mudur Tuked Rini kediah siren naréh metsing dah kuman denganak. Siren naréh melad nuba' Aruring Menepo Boong liang monong lun denganak nah idih. Siren naréh laya tah inan nah melad ngukut nuba' ngan dih. Tse kring terotong, tse kring arum, tse kring payuh, tse kring baka nah penguman deh. Siren naréh kuman deh panid ngelang nipi tah nuba' kenan dah. Siren naréh baur metok madap tah liang telenan.

Siren naréh itsuh mé liang monong Tamah Baru'. "Oh Tamah Baru' ékoh kuman bagi kamih léh."

"Kaya' kuman moyoh Tuked Langingat, kadih moyoh adi' burur."

Siren naréh Sinah Baru', siren naréh iah mepa' tse kring terotong, mepa' let ngan ior tepek dila' nadih ngan buluh terotong. Siren naréh riek-riek tah iah. Siren naréh léh, "Ngudah pah ékoh da'at tah aio' keh tsur rayeh? Mepa' let ngan oloh

naréh kediah, doo' tah lepa' buluh mé liang," ken Tamah Baru'. "Mepa' let ngan oloh kediah porak-porak buluh terotong toto', mé tana'."

"Ngudah nah ékoh laling mada' aio' sinih ngekuh kah, lai'ih rayeh bengel?" Siren naréh nabi diwah didiwah beput lana'ah diwah Tukad Rini dah kuma' denganak. Na'em dadan mudur iah beruh nalap nah laya beruh man ngukut. Nabi diwah nuba' diwah na'ah.

Na'em dadan putut tekup detsur rayeh beliling tekup Sinah Baru' – Sinah Batang Kelapang! – mé ngan tana'.

Siren naréh, "Ngudah nah ékoh da'at to'oh-to'oh, tsur rayeh? Ngudah nah ékoh melé to'oh ret tekup," ken Tamah Baru'.

"Pah man serawé naréh, siren naréh, rutu aio' tah inih," ken Sinah Baru'.

Siren naréh merpit man tot Tamah Baru'.

"Ngelipi tah ékoh keh, lai'ih bengel?" kenah.

"Am inih kelepit agong kudeh ménat."

Siren naréh lemanap bupu' Tamah Baru'. Siren naréh dih lam pré' na'em ludan-ludan léwan lai'ih dih saad-saad Tamah Baru'. Siren naréh merbuk tenga' mah deh mekud senaro' nah.

"Oh pah-pah aio' nokenen naréh?" ken Tamah Baru'.

"Kuma' ken mepil naréh ngan nuba'?" kidih Tuked Langingat.

Siren naréh na'em buri'-buri' Tamah Baru'. Siren naréh pelaii mé tawa'. Siren naréh todo lam penutul tagu'ang pa'up bengar, penutup inan Tamah Baru' todo. Siren naréh radan nah ketué nawar kuman ken detsur rayeh sidih.

"Udui kuman keh lai'ih rayeh Kukud Tela'o?" ken tsok awan nadih.

"Oh nih naréh netem na'ah na'em tah ékoh nawar."

Meliud detsur rayeh da'at sidih na'ah man. La' mérat bopa' nah, ngaé tah iah bopa' lam penutup. Rengah inah man Kukud Tela'o mérat let tawa' ngesuu dah kukud nadih mé nangé. Siren naréh senitsa' nah lam dara ketid remonok man mang nadih maya' lek tekup nadih mé nangé. Nangé lam bawang rayeh nangé. "Pui aten-aten muh ékoh! Nawar kuman dulun; pah nah serawé naréh mé rumik luun ketid dulun? Tawa' rayeh-rayeh nah lam bawang kudih nih nangé." Kidih ken tsur rayeh Ba'o Ké. "Pi melisa' ngudah-ngudah nah uih doo' meman ékoh kinih?" ken detsur rayeh sinih ngenah.

Da'at lam burur Tuked Tela'o. Siren pa' tonang pelok loang pa' mérat lam matah nah. "Na'em pah ékoh meman uih kudah nah." Upun maya' ikab mé tana'. "Ken

boro duih nokenen ripar ngi?" Guta mé ripar metsing puun tengayen kémé' - kémé' neto' taang nadih kuman tengayen. "Nih diah kamih tongé."

Siren naréh iok-iok nah lawé lemulun Luun Atar.

Siren naréh mé man tah lun duah Lang Tono kidih kediwah nonoh nuba' diwah man. Siren naréh mabi man delinan. Lang Kuang inan nonoh kediah ngepul nuba' lau'. Mé natar bareh ngan tawa'. Siren naréh molé' Lang Kuang. Siren naréh, "Oh, mabi nah delinan nadih inan tonoh dah ngepul nuba'! Ee... Laih ro'ot riak keh la' tonoh. Dih tah naréh da'at mé ngalap delinan lamud riek naréh tah naro' delinan. Mé ngabi dah inan nonoh nuba'. Nuba lau' tah nok na'em naréh nonoh! Nuba' tenib tu'an dulun. La' nonoh tah naréh ninah naréh pul inan naréh ngepul nuba' kinih," ken Lang Kuang. Da'at kera'an laih la' nonoh.

"Mo la'ih Kuang laih Pun Riek, nonoh tamah let ngilad-ngilad kadih man tah keduah nonoh."

Siren naréh tuda' man karoh dah pega'ut-pega'ut tsok inan nangé. Na'em dadan puel nah diwah tawa'. Siren naréh ri'id-ri'id nato' diwah penup ngi tawa'. Siren naréh dulun ngero'ot diwah. Tse-tse pah diwah kekel. Kekel pah tse adil baka rugu', am diwah la' kekel.

"Uii... ngudah moyoh?" ken Lang Apan. Kediah mérat let dalim. "Kedalu dulun ngi." Siren naréh upun la'ih Lang Apan kediah. Siren naréh olak-olak mé lam batak. Siren naréh tebukut Lang Apan. Tepek batak diwah ngan bulu' dih ngaé tah diwah petad. "Duh! Kadih lun mala mé pah-pah tauh Luun Atar nih uih nih tah ma'it irang ngan tauh mulun Luun Atar."

The Decision to go to War

Siren naréh pengah kedalu sinah nangé radan nah ketué ken tetem merem liang ikab Toked Rini dah kuma' denganak. Siren naréh deta'-deta' nato' atso léwan. Siren naréh tengukun-tengukun Toked Rini dikih monong Agan Pun Tolang Na'em Mitun. Siren naréh Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Siren naréh dadan nah ketué nah kenah darir-darir nah Toked Rini:

Ngan...naéé....naéé... na...

Dita' sagorenang ayun liang budok ayun liang budong dita' nah ayun

Atso libuh ko ra'ong atso nok mé nadur pepid langit lungung

Nadur pepid langap Langit Temubong

Mé pah aio' lawé tauh la'ih la'ud mé ngan long payud

Dih tselongan let lam tsélong

Let lam tsélong kuh mé nitin put umum agong

Mé alid ra'o lam uang tselongan agong

Nok mé nepet siwit tukar inan monong, siwit atur-atur

Odong kayuh iyong tse payuh ipet kuh lukuh luun da'un

Ipet kuh iah kuman bua' plok royong

Bua' plok royong, bua' bungan noton luun apad lopong

Luun apad meten Pa' Biring Agong

*Nekap tse lun mekat nitin tauh la'ih Balang Mengiung
Nekap tse lun balang tuked siliotong
Nok mé ngabang etuu orat dimayong
Orat dimayong nok mé ngaba' anit tu'an ko senayong
Tu'an pengaripen luun beropong
Pengaratah kulit barur lalikong
Kulit barur iring Langit Temubong
Dihtah odong pian kera'an betong
Nih pian ngemoh kuh rang Bupu' Lungung*

Kidih ken Tuked Rini anak Balang Mengiung mulun Luun Atar.

Siren naréh nakaroh kih idih. “Mo nah Agan Pun Tolong Na'em Mitun aré,' siren naréh, “mé segai ngan Balang Katu anak Belawan tauh léh, mé ulud-ulud tauh keléh. Mé tauh nangé.” Mudur Tuked Rini dah kuma' denganak, mudur renga' kidih Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Metsing ruma' Balang Katu anak Belawan, siren naréh né'ar Balang Katu luk nah atur lun kuma' denganak.

“Eéé... tongé léh, todo. Dara' moyoh maréh nagaé naréh,” siren naréh, “naréh tah doo' potong-potong naréh nagaé kah moyoh. Moyoh ara' nah moyoh maréh nagaé.” Kinih ken Balang Katu.

Siren naréh todo Tuked Rini. Permuh lemulun mulun Luun Atar. Tebupun na dah ruma' Balang Katu. Siren naréh dadan nah ketué léwan lemulun Tuked Rini. Siren naréh non-non na'em ulud Balang Katu. Siren naréh ten semulud Balang Katu anak Belawan lemulun Luun Atar. Siren naréh kidih tah aka' nadih murur. Siren naréh toto' maya' rawang bengar mé tana'. Siren naréh manud tah arep liang ruma' ngan aka' Balang Katu. Siren naréh aten nah aka' nadih nah aka' nadih molé' arep-arep tai' berek lidong taang nadih.

Siren naréh radan nah ketué léwan Tuked Rini. Siren naréh, “Mo Balang Katu aré,” siren naréh, “Odeng ulud tauh nok kekinah turun ken an tauh tse tso pah tauh semulud. Ken turun ken kapah an tauh naro'. Ken kapah mé pah nah teh odeng lawé tauh kediah.” Kinih ken Tuked Rini. Siren naréh, “Ken na'em tah tauh la' mé ngerang mé maya' lam Pelaii Langit Temubong? Doo' kékoh keh, Balang Katu, anak rayeh nah kékoh anak Belawan.” Siren naréh, “Iten-iten tama' Belawan mé ngerang lam Pelaii Langit Temubong.” Siren naréh, “Inan-inan nah lemulun keli' moh inan tauh pebunu'? Nekap tse lemulun nok inan tauh bunu' tukid-tukid laak tah doo'.”

Dengerun Balang Katu mé karoh Tuked Rini sinah keduur mah taang nadih. Siren naréh, “Tse nok ngan kékoh keh Tuked Rini. Siren munu', tse nok ngemoh mé munu' tongan tah ngemoh. Siren naréh lemulun nok Lam Pelaii Langit Temubong pah turun idah ken am idah kuman koh naréh? Non bebalin naréh ngan dulun? Siren naréh tse pah nok keli' naréh, uih na'em nok keli' kih, tse tah nok keli' moyoh, moyoh nah nekap.”

Siren naréh séwa-séwa lemulun Luun Atar ngelinoh. Siren naréh iok-iok mabi tah na'em nok keli' dah. Siren naréh, "Tuked Rini aré," siren naréh, "Na'em nok keli' kekamih ken madah lun keli' keko'."

Siren naréh, "Mo mah ékoh Balang Katu anak Belawan," siren naréh, "Tagio' Balang Pekeling Kuman aré', Lian Balang Olong, Agan Senayong Belawan Ngerkid Irang, siren naréh Agan Pun Tolang Na'em Mitun, siren naréh Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung, siren naréh ken kapah, ken to'oh tah nok kuan Tama Mengiung ngilad?"

Siren naréh, "Sengolong tse Tuked Rini anak Mikid Balang Mengiung mulun lam lobang uli' bario lengiung lam Batuh Balang Tekinang Lungung, kedah malem.

Siren tse Séwan Balang Iat Apui Nalan. Siren Siok Balang Tetem Depun anak Lanawa Lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung, kedah malem. Ada' luun tana' inan nah pimat bunu', Derayeh Luun Langit inan pimat bunu', apen dah koh oloh, na'em lun aket-aket paté ngan idah nah kedah malem léh."

Matok lam lalid Balang Katu. Siren naréh kaio' no'an tah lédong taang. Siren naréh, "Na'em nok lawé naréh, na'em nah. Nah mé lam Batuh Balang Tekinang Lungung nih tauh agir abuh tauh na'em tah nok molé'. Na'em lun aket-aket paté ngan lemulun mulun lam Batuh Balang Tekinang Lungung kedah malem."

Siren naréh, "Mo ékoh Balang Katu aré'," siren naréh, "kapah-kapah mé tah tauh. Noton moo'-moo'." Siren naréh, "Idah ken aio' mah idah kapah ken doo'?" siren naréh. "Pelaba nato' kedadah doo'," siren naréh, "pah man keli' tse beto' ulun tauh riak. Nah kapah taro' naréh. Mé tah tauh moo'-moo'. Lemulun lam Batuh Balang Tekinang Lungung, pah ken kuman belawan dah kuman nuba' tah dah kaio' tauh?"

"Mé moyoh, mé moyoh nah moyoh ngi. Um kediwah maréh. Bupu uih ramamo' tsur rayeh sidih to'."

Getting Ready to Depart for War

Siren naréh dadan nah ketué, siren naréh, "Mé tauh anak adi', mé pah tauh. Noton moo'-moo'," kidih ken lemulun mulun Luun Atar. Siren naréh geraé dulun mudur. Siren naréh dadan nah ketué metsing ruma' idah nangé. Siren naréh peregaé nipah nah lemulun Luun Atar. Siren naréh mudur Tuked Rini kediah. Siren naréh radan nah ketué nuit nah uyut nadih. Pengah nah iah nipah. Nipah kuma' denganak nok kidih. Kidih man tah lun nok pepid. Mali mah dah mé dalim, mé nipah. Siren naréh radan nah ketué siren naréh nalan abi-abi lun Luun Atar nah mé nangé siren naréh atur dah mé lam aken ngi nangé.

Siren naréh Tuked Rini ten tah ketetsan ruma'. Siren naréh libong-libong Tuked Rini liang a'ud lengawan. Siren naréh darir-darir iah, né'ar a'ud nadih:

Ngaé....éé..naréh....naramamai

Tonan pesiolong dih narih la'ih

Ngan nalan sinayong ko sinayong lengu ko tso menotong

*Senaro' pengaripen luun beropong
 Pengaratah kulit barur lalikong
 Kulit barur iring Langit Temubong
 Apen kuh dih pipé' kuh la'id binan agong
 Binan sia' metsang nok menitut monong
 Nok ngidir awa' blu lam tobong
 Nawi nok otong kuh luun apad Kuyun
 Otong kuh ngan To' Mering la'ih buda' oloh, la'ih buda' oloh
 Nalap putus uar neken ba'o belu
 Nawi retib tadim ken doo mayu, nawi nok pidaman
 Pélak keraroh pélak pengah kubil payo nga'ah bulu'
 Nawi retib tadim ken doo' mayu nawi nok merurut leku'
 Udan batuh nok merurut udan leku' pru-pru
 Aa...
 Apen kuh dih pipé' kuh la'id binan tara'
 Binan sia' metsang nok mengitit mengidir awa'
 Nawi nok itong kuh luun apad dita'
 Itong kuh itong To' Mering la'ih oloh buda'
 Nalap putus uar ba'o bata' nangan uar ba'o bata'
 Nawi retib tadim ken doo' sira'
 Nawi nok merurut leku' udan dara'
 Merurut udan leku' kora-kora*

Kinih ken Toked Rini.

Siren naréh alap nah binan nadih niyet nah ngan awa' an teten tsolong ngaab bayang kidih Toked Rini. Siren naréh aloh ngeluun tabir agong, aloh ngeluun kelepit agong, aloh ngeluun bayang agong. Siren naréh pengah la'ih idih tsolong boroh iah let dalim. Siren naréh dih man lam pré ngan tenga' nangé. Siren naréh saad-saad Toked Rini merbek nah tenga' nah nadih bekad senaro' nah. Siren naréh lawé-lawé iah ngi tawa'. Lamé'at la'ih idih pila tenga' tonang na'em beked. Ninat nah put tanid terin tepan mé let apé popong. Siren naréh pangan let luun bengar agong tot' merana luun legaa layung. Toto' merana luun legaa layung. Siren naréh mopo mé lam aken. Siren naréh radan nah ketué, siren naréh senadin luun barat agong. Siren naréh toto' merpak luun batuh agong aken ruma'. Lawé-lawé nah iah lam aken.

Siren naréh, "Kapah lawé tauh anak adi'?" Siren naréh, "Ken naro' puren tauh? Kapa tauh?" kedah.

"Ngudah man nah tauh na'em naro' terun doo' tah itun kaa' lam burur naréh kidih?" kedah.

Siren naréh naro' puren nah idah nangé. Siren naréh naro' da'at Balang Katu, nah né'ar usih dulun, ngaé tah kediah remurut maya' usih dah mé ngi.

"Mo mah aré' Balang Katu," siren naréh, "nah ékoh puren nangé," kidih ken Toked Rini. Naro' nah idah nangé. Tuda' man tuda' Balang Katu ngeréo puren sinah. Putut puren senaro' nah. Siren naréh depun-depun luun batuh aken ruma'

dah. Siren naréh bodong-bodong mahapui. Kiri'-kiri' nah rero' Luun Atar. Siren naréh, "Kalah ken tauh lemulun nok inih léh? Ken ngenong didah tauh kidih ken panen Lang Kuang kadidah? awé' Merigang. Siren naréh, "Eh! Tse lawé aio' tse dah tauh di keléh." Siren naréh naro' kedidah. Siren naréh, "Eh tauh naro' eh keh!" ken Lang Kuang. "Iah to' potong-potong naro' puren ngan keh tauh nih." Siren naréh radan nah ketué, "Naro' pah nato' uih nano'. Em kekele' monong kedih item-item moyoh la' riak uih nih an nengan nah naréh." Siren naréh pah iah ngeréo puren tsok na'ah di. Em radan nah, Eh! Ilem-ilem pingit nadih. Gu'it-gu'it tah iah naro' nengan éé... Geraé dulun nengan iah nangé. Nusui Kukud Tela'o tse kukud mé nangé. Tuil mo' puren tsok na'ah. Mansepok man iah mé apa'. "Pii len aten!" Siren naréh, "Ngudah nah kékoh ken wan titsu' kékoh karo' kamih? Kadi' tah ékoh la' nengan dulun?" ken Lang Kuang. "Nengan ken moyoh na'ah kidih man kerané nengan," kenah. "Kalah nato' lawé tauh?" "Eé.. doo' tauh ngenong didah tulu la' nalan dulun."

Travelling to the Highest Sky

Siren naréh radan nah ketué léwan lemulun Luun Atar. Siren naréh, "Kalah iih tauh ma'on aré?" kidih ken lemulun Luun Atar. Siren naréh radan nah ketué, "Iih pah? Agan!". Siren naréh, "Agan Pun Tolang Na'em Mitun anak Lanawa let Luun Atar ma'on tauh kedidah." Siren naréh, "Mo anak adi' abi." Siren naréh gikang nah pued binan nadih siren naréh mé nato' idah di perupuyut pued binan nadih nah idah. Tonang loang kinarur tah idah mé pued binan Agan Pun Tolang Na'em Mitun. Siren naréh, "Ken pengah nah moyoh ngimat nangé?" kidih ken la'ih idih ngedah. "Mo, pengah kamih tongé," kidih kedah.

Senadin nah luun batuh agong aken ruma' nah di. Siren naréh siri nah iah mé liang langit nangé. Siren naréh tengaok man Tuked Rini né'ar usih lemulun Luun Atar. Siren naréh detsim mé idah mé liang langit, perupuyut binan Agan Pun Tolang Na'em Mitun diwah.

Siren naréh kuyut naréh lawé Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Siren naréh Tagio' Balang Pekeling Kuman. Siren naréh Balang Katu. Siren naréh Tuked Rini ten tah pah usih lemulun Luun Atar.

Siren naréh molang-molang da'un lalid toten nalio pun kidih lemulun Luun Atar. Siren naréh iok-iok tah lawé dah mé ngih. Siren naréh lematok kidih Tuked Rini anak Mikid Balang Mengiung. Siren naréh tonang koaio' lengan iput tah iah mé liang langit nangé. Siren naréh iok-iok lawé Tuked Rini. Siren naréh em dadan siren naréh meberi mé iah laba Balang Katu dah kuma' denganak.

Siren naréh, "Nalan ken dulun na'ah aé-aé ékoh kekenan. Pengah nah bui-bui man idah mé ngi," ken Balang Katu, bo'oh.

Siren naréh tetso-tetso dulun boro kedangan. Odong polo' tso mé luun ketid kenéu temurun dah luun ra'an layung Langit Temubong nangé. Siren naréh lopo nah lemulun Luun Atar.

“Doo’ tah naréh naro’ po tauh.” Lopo nah idah. Siren naréh naro’ lepo lemulun Luun Atar. Siren naréh detsim nah tso rang pegawa langit.

Siren naréh radan nah ketué siren naréh, “Kaph nah tauh. Kadih dah em ngelaak?” Siren naréh, “Ngelaak nah tauh léh!”. Siren naréh, “Non pah inan tauh ngelaak. Néar naréh tse moloh tse bulu’ luun ru’ib boong. Siren naréh nah puun bulu’ luun ru’ib boong ken Tama’ Mengiung malem. Ken iih tse lemulun mé ngalap? Idih bulu’ doo’ naro’ idah terun. Séwa-séwa dah peturu’ na’em dah mé. Siren naréh, “Titah mé keléh,” kidih ken Agan Pun Tolong Na’em Mitun diwah Tagio’ Balang Pekeling Kuman. Mé nah diwah. Ten nalan to’oh-to’oh nitsa’ luun kulit pa’ diwah mé lalud. Siren naréh iok-iok lawé diwah metsing luun ru’ib boong nangé. Siren naréh né’ar Agan Pun Tolong Na’em Mitun siri-siri bulu’ luun ra’an luun ru’ib boong tsok na’ah. Siren naréh nangé tah léwat ngawil tso. Siren naréh pingat la’ih dih mah tongol nadih na’ah. Sirud nah puun bulu’. Upun iah mé dayeh. Siren naréh itib nah odong. Siren naréh radan nah ketué léwan la’ih idih nah man tah alap tse.

“Oh, apen moh ko’ non duah-duah léh tsukop inih?” kidih ken.

Siren naréh radan nah ketué Tagio’ Balang Pekeling Kuman siren naréh radan nah ketué, “Mo, aré, tse tah tsok irad kuh na’ah léh.”

“Iih tah ngalap sinih?”

“Oh, lé’. Ngelitam kidih man Agan Pun Tolong Na’em Mitun.

Siren naréh tuak-tuak duah lemulun merarad bulu’ mé la’ud.

Siren naréh, “Nalan kitah, léh, mé molé’,” ken lun diwah idih. “Lemulun inan nangé.”

Siren naréh radan tso iok-iok lawé diwah metsing lam alim dah naro’ lepo. Siren naréh ngetip Agan Pun Tolong Na’em Mitun bulu’ na’ah. Siren naréh ketib pemug-pemug nah tah bukuh dah ngabi. Siren naréh, “Bulu’ mé naréh nerib dih kediah,” kidih ken diwah ngan dah. Mé dah nerib bulu’ nok inah. En dah nerib bulu’ siren naréh po’ ken pa’ boro maya’ ngan nok na’em man bukuh. Eh...la’ih mero’ot riak, “Dih tah naréh mago la’ naro’ nuba’ na’ah! Ketib bulu’ non méduah kinih-kinih? Na’em pa’ la’ meteng ngan idih, puun bukuh dih pemug.”

Siren naréh iok-iok na’em nok belato’ mudur lun duah idih na’ah. Siren naréh nangel diwah bulu’ na’ah. Mé nah diwah nerib pa’. Siren naréh ritib-ritib neto’ pa’ lam bulu’. “Oh... doo’ ke moyoh nok doo’ metsing ko’ nok doo’ abi-abi neto’ moyoh.”

Siren naréh ngelékoh nuba’ kidih lemulun Luun Atar. Siren naréh narun apui. Laak nuba’ senaro’ dah. Pengah kuman detsim na atso, nuit nah iah. Siren naréh rudap lemulun Luun Atar.

Siren naréh né'ar Tuked Rini siren nah todo ten tah Agan Pun Tolang Na'em Mitun diwah Tagio' Balang Pekeling Kuman. Iok-iok betangal alam. Temu'i la'ih dih todo ten tah diwah o'ot-o'ot.

Deta' nah tso siren radan nah temu'i nah Taked Rini anak Mikid Balang Mengiung mulun Luun Atar. Siren naréh, "Mo-mo Agan Pun Tolang Na'em Mitun aré," siren naréh, "Non tu'an meduah ngelinoh pelaba to'oh ara' rudap detsim tso malam léh?"

Siren naréh, "Em ten tah nok lenuan kediwah. Mé kediwah ngalap bulu' tso malem, inan lemulun ngalap bulu' ngebulu' tah kedidah. Lun pah dah nah na'em keli' naréh. Nangé tuak dah mé la'ud ngih."

Siren naréh, "Inan lemulun keli' lun duah idih tso malem mé ngalap bulu' kedah léh," kidih ken Taked Rini ngan lemulun Luun Atar.

Siren naréh, éé... mali moh idah ko' perek tah lemulun tsing em nakaroh keléh. Siren naréh, "Na'em lawé tauh nih léh. Doo' tauh moot tauh tulu to'."

Siren kadih simatan la'ih rayeh sidih Lang Kuang kidih man karoh dah dih a'em dadan temu'i ngunel-ngunel tah iah maya' petapi nangé. "Nangé nangé ruai, nangé ruai!"

"Non man iah man keh?"

"Oh... nok midih barit-barit tah iah na'ah!"

Siren naréh, "Non dékoh nok barit-barit?" ro'ot nah kidih-kidih.

Siren, "Tobang inih turun."

Siren naréh, "Lun merar malem keli' tobang, lun moyoh, tobang langayan lobang langi'an," kedah. "Na'em inih tu'an ngelesut-ngelesut."

Siren naréh, "Ta'ot beto' naréh keh Lang Kuang moot nah naréh, ken naréh tsok iten? Uoi... ada' maté, bekunal moo' lemulun anak nok da'at." Siren naréh, "Bekuar-bekuar taé' liang kerabang dah dih." Siren naréh, "Mo man moyoh keh anak adi' abé," siren naréh, "éma' pah tauh mudur let Luun Atar malem mé pimat bunu' aio' tah tauh ken tauh malem." Siren naréh, "Lemulun nok mé lam Batuh Balang Tekinang Lungung ken kuman belawan dah? Kuman nuba' tah tauh ngabi. Kuman belawan kedidah, no'am badaa nah keh tauh! Kuman batuh kedidah, ranara nah ke tauh!"

Siren naréh radan nah ketué siren naréh molé' iat siren naréh lemulun Luun Atar. Kerpik leka' dah man apen aba lam tetel put man liang lepo. Ten nalan nah idah beruh.

The Struggle with the Spirit Tiger Rock

Siren naréh, “Mo moyoh anak adi’ yan moyoh riyau-riyau semoloh. Batuh Balang Tekinang Lungung ma’it renudap kedah malem. Ukem tah tauh mé mato’ iah.” Iok-iok lawé dah né’ar man lemulun Luun Atar. Agan Pun Tolang Na’em Mitun siren naréh, Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung diwah dengkanid maya’ a’on mé Tagio’ Balang Pekeling Kuman, pepid iah Balang Katu, Tuked Rini. Anak adi’ maya’ usih. Siren naréh metsing dah luun ra’an ayun Langit Temubong. Siren naréh rok-rok Batuh Balang Tekinang Lungung rudap luun ra’an.

“Da’ dih iah.” La’ih mero’ot riak. Siren naréh iok-iok lawé dah metsing dah moneng-moneng ngan Batuh Balang Tekinang Lungung.

Pergaé dah ngenep kukud nadih kekele’ nah Batuh tsok na’ah tabun tah iah ngan lemulun. Siren naréh peramaat Batuh Balang Tekinang Lungung na’ah. Siren nah iok-iok nangé lemulun nok da’at petela’ mé lam alid nangé nah lemulun. Iok-iok nah kekel nah Balang Katu kediah. Siren naréh peramaat to’oh-to’oh iok-iok kekel tsok kenanak nadih beruh man. Siren naréh radan nah ketué léwan lun idih. Siren naréh kekel nah Langingat kediah. Siren naréh iok-iok kekel nah Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung kediah. Tuked Rini diwah Agan Pun Tolang Na’em Mitun ten tah ketetsan ngan kukud nadih.

“Usib-usib kitah kanid,” kidih ken Tuked Rini. Paad nubut apui mulun Tuked Rini ngenah.

Siren naréh semurih kidih Batuh Balang Tekinang Lungung. Iok-iok siren naréh tepetik Tuked Rini saro’ nah mé ngih. Agan Pun Tolang Na’em Mitun tupu tah tah ketetsan.

Siren naréh duah luak, teloh luak inan nah naban Agan Pun Tolang Na’em Mitun. Kekel nah iah ngih.

Kuyut nah lawé Agan Pun Tolang Na’em Mitun maya’ usih nah. Siren naréh mé Tuked Rini. Siren naréh iok-iok diwah matanur Batuh Balang Tekinang Lungung lam Pelaii Langit Temubong.

“Ngabang moyoh,” kenah ngan lemulun nok mola’.

Iok-iok lawé diwah. Siren naréh na’em radan molé’ nah riyau diwah let lam Pelaii Langit Temubong.

Siren naréh nangé-nangé naro’ pong nah idah ngabang iah ngan ra’an tsok na’ah. Siren naréh ngalap ué mola’-mola’ inan ngepong.

Siren naréh dih iah la’ metsing pong lun diwah idih. “Nah iah! Nah iah!” kidih ken Balang Katu kediah.

Nekeli’ nah karoh Balang Katu, siren naréh, miit Batuh Balang Tekinang Lungung.

Siren naréh kaio' la' no'an tali taang tsok kenanak nadih. "Pah serawé keko nakaroh kidih to'oh?"

Siren naréh kuyut lawé Tuked Rini diwah Balang Katu maya' usih nah man.

Metsing Agan Pun Tolang Na'em Mitun diwah Lanawa Balang Tolang Ngelungung. Beliling nah pong senaro' diwah ngan tana' diti. "Kitah ngabang ko'." Siren naréh duah alam diwah lam Pelaii Langit Temubong. Mérat nah tsui Balang Katu let nangé. "Dih nah iah let dingi."

Siren naréh iok-iok siren naréh metsing Batuh Balang Tekinang Lungung na'ah moneng-moneng ipang diwah iah nangé. Siren naréh mah pong nok na'ah. Siren naréh dulit-dulit tah kayuh. Na'em dadan merpit idah putut. Siren naréh diwah man maya' usih nah man.

Metsing Balang Katu. "Oo,,... ipong dah tabé' iah na'ah putut nah iah ro'ot." Kidih ken Tuked Rini ngan Balang Katu. "Ngudah pah diwah da'at to'oh nah léh?" siren naréh, "kapah nato' ketitah léh?" siren naréh, "mo keh, Balang Katu aré," siren naréh, "mré tse pok mudih léh, inan kitah ngepong léh."

"Ooii.. pian kuh tah inih mulun. Na'em tah uih pian mré pok kudih nih," ken Balang Katu.

Aroh pah ngubuk Tuked Rini. Siren, "Otuk ékoh na'em mré aré', non kenail tauh nguwal kinih-kinih kemoh? Tauh tah nah rugu', nguwal Batuh tauh riak aio'-aio' tauh pimat bunu' ngan lemulun nok alim inih kemoh."

Siren naréh ngaé tah lai'ih idih nudul tuak nadih. "Nah nabi léh molo' tse tupu tah ékoh."

Pingat Tuked Rini iyo nadih penolo' nah kerayeh bua' titsu'. "Na'em nok penolo' ékoh. Nih-nih!"

Né'ar Balang Katu kerayeh bua' titsu' man pok nadih penolo'. Kediur nah iah. "Pah nah munu' nareh lemulun olo'? Tse tah man kékoh na'ah. Tu'an ko' non nah idah abi-abi kinih-kinih? Mabi nah idah terun!"

Siren naréh naro' nah diwah pong. Na'em radan mérat tsui diwah let dingi. "Yan nakaroh kitah - ngepong," kinih ken Tuked Rini.

Na'em radan mérat nah kurud Batuh let dini.

"Nah iah, Agan! Nah iah, Agan! Ukem koh ukem," ken lai'ih idih gu'it-gu'it ngenah. Na'em radan dih iah la' nitsa alim pong. "Nah iah!" kenah.

Ooii... keli' Batuh na'ah moh nah Balang Katu, ngesuu miir mo iah. Ima'-ima' tah iah ngalap tse kayuh inan ngilut Balang Katu. Siren naréh laba Batuh kuyut man Tuked Rini maya' usih nah. Ngaé tah kediah upun maya' usih Tuked Rini. Siren

naréh metsing Agan Pun Tolang Na'em Mitun diwah Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Siren beliling man pok Balang Katu ngan tana'.
"Tse dereh ritsa' to! Kitah kidih," ken diwah.

Siren naréh ngabang nah diwah. Iok-iok nah teloh alam diwah ngalo Batuh Balang Tekinang Lungung sinah. Mérat nah tsui Balang Katu dingi.

"Dah léo-léo kitah," kenah.

Iok-iok nangé metsing Batuh Balang Tekinang Lungung na'ah. Siren naréh ipong diwah kukud Batuh tsok na'ah. Siren naréh ten peremaat mo Batuh tsok na'ah. Renging-renging pok Balang Katu na'ah. Siren naréh na'em iah la' putus.

Lematuk Agan Pun Tolang Na'em Mitun mé liang langit. Siren naréh mali mo iah mé liang langit. Siren molé' Agan Pun Tolang Na'em Mitun na'ah. Rinik nah luun Batuh tsok na'ah. Tanem mé iah mé lam tana'.

Siren naréh, "Tsa' derisa' mo!" kenah. "Na'em ékoh nakaroh na'ah, kitah ngepong na'ah," kinih ken Toked Rini, daluh.

Siren naréh, "Awé tah ékoh na'em keli' ken naréh na'ah keléh dakih nah naréh nakaroh."

Siren naréh pengah lemulun Luun Atar.

Into the Spirit Tiger Rock

Siren naréh pemong abi-abi idah tsok inah. Pingat Toked Rini batuh pian nadih senukid nah taang Batuh Balang Tekinang Lungung. Meketsang mé alim taang nadih. Siren naréh pah man non tah dulun tamépa mé alim Batuh sinah. Siren naréh iok-iok nah idah tetso-tetso dah boro kedangan-kedangan odong polo' tso ketid kenéu temurun dah odong dawat olong lemulun dah alim Batuh Balang Tekinang Lungung. Kaio' tayan tah idah odong-olong. Siren naréh mopo mé dah mé liang. Siren naréh tse man ruma' lemulun dah alim Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh réna-réna aping lépa-lépa layuk-layuk aping terong tongan nawan la' boro tekulub agong. Nah lang-lang mola' lemulun alim Batuh Balang Tekinang Lungung.

Siren naréh radan nah ketué, "Mé pah tauh léh," kidih ken lemulun Luun Atar. Siren "Mé liang lepo tauh nangé."

Remurut dah mé liang lepo. Siren nalap dah bayang siren naréh leniling dah lepo. Detsim nah tso otong lawé-lawé rang tenga' langit léwan lemulun Luun Atar. Pengah kuman dah siren naréh, "Iih tauh omak mé ruma' léh?"

"Iih, ken na'em kediwah léh," kidih ken Agan Pun Tolang Na'em Mitun siren naréh Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung.

Siren naréh, “Mé méduah da’at aio’ nano’ kediah, modeng nangé nah méduah nah,” ken Toked Rini.

Siren naréh omak mé ruma’ riyau tah dulun mirup olé’ kedidah let munu’, nok na’ah dah molé’ munu’. Siren naréh inan tabé lemulun pemong ruma’ Toked Rini mulun dalim Batuh Balang Tekinang Ngelungung nah man lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren tabé’ lang-lang mola’ na’em ludan-ludan ne’ar mo Agan Pun Tolang Na’em Mitun. Siren nah duah anak lam rang lemulun lam Batuh Balang Tekinang Lungung, duah anak lemulun dah keli’ nah opa-opa anak Derayah tonang Derayah mulun lemunid langit Derayah mepah lam Puruk Tana’ Liang inan ilang-ilang pah tso menotong lawé-lawé rang petengah langit na’em tengukun naréh luun inah tah anak matah. Rang-rang mawan nah diwah, rang-rang na’em diwah mawan.

Siren naréh, “Naréh doo’ ken naréh aré’? Doo’ to’oh tah lun duah nok inih léh. Na’em ngenu-ngenu uih, nih Séwan Balang Ian Apui Nalan diwah Siok Balang Tetem Depun anak Lanawa nok kuan dah terun.”

Siren naréh mirup nah lemulun alim Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh riyau-riyau idah.

“Idan tah tauh ngalap borak? Nebek nah idah nangé.” Siren naréh miuk diwah mé ngi ngesuu ngaro bek diwah ma’on nebek nah idah nangé. Mirup diwah boro nah diwah mé padingi.

Siren naréh, “Tulu lemulun nok papo’ kitah malem lemulun mékat aio’-aio’ tah idah maréh tongé. Doo’ tah naréh pimat bunu’ ngedah din,” kinih ken Séwan Balang Iat Apui Nalan ngan Siok Balang Tetem Depun. Siren, “Tulu Toked Rini dah idih aio’ dah am maréh terun? Em ten tah idah lekat-lekat tabe’ idah. Agan Pun Tolang Na’em Mitun tah kiti koh,” kidih ken Siok.

Doing Battle with the People of the Spirit Tiger Rock

Siren naréh radan nah ketué pengah nah dulun mirup siren naréh detsim keteng nginam lun duah idih metsing aping tse lépa, siren naréh, leput aping tse lépa, siren naréh, lamud-lamud ngan dulun mé nerib diwah molé’ abin nginam lemulun mola’ lam Batuh Balang Tekinang Lungung. Lamud diwah muir-muir anak adi’ mé mepan. Siren naréh toto’ nato’ detsur mé mengut tabang dah dih mé tana’. “Oo... kenep loketsang moyoh mé mulut matah moyoh keh anak adi’ na’em tah nok kenah. Mé merong maréh ngan tsan,” kinih ken detsur.

Siren naréh metsang nah tso nangé. Siren naréh kulat lemulun idih liang lepo. Siren, “Mé odong olong nangé tauh,” kedah. Boro dah mé odong olong man idah man.

Temu’i lemulun mulun alim Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh radan nah ketué siren naréh léwan Toked Rini na’ah. Siren naréh, “Idan tauh nurun dah kidih?” kedah.

Siren naréh iok-iok nah léwan lemulun idih naro' nah Agan Pun Na'em Mitun, siren naréh toto' iah mé tana'. Siren naréh mé Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Siren naréh, ee.. senaro' mo' kit dah luun natad. Siren naréh dalam-dalam kit Agan Pun Tolang Na'em Mitun. Siren naréh, éé... la' petenum tah lemulun nok lépa padayeh patar laud patar dayeh, siren naréh panid teratoh panid teribuh loka' mo'-mo'. Tuken kit diwah. Siren naréh tonang turun namok tongan tah lemulun Luun Atar toto' ngan tana'.

Siren naréh, "Eé... lemulun let pah tah nok inih?" kinih ken lemulun lam Batuh Balang Tekinang Lungung.

Siren naréh radan nah ketué omak mé ruma' lemulun paad mayong bu'an kenen berek dulun ngan detsur ruma'. Siren naréh radan nah ketué nangé kenah éé... omak Belawan Siwit diwah ngetoyang Belawan Silung siren naréh lungung tah bu'an kenen berek. Pranga' diwah mayong, lapa bu'an kenen berek. "Eé... nih ruai, nih ruai," ken diwah.

Oo.. né'ar diwah bu'an kenen berek tah sinah. Siren naréh radan nah ketué siren naréh mabi anak detsur senaro' lemulun Luun Atar ten tah mé tana'.

Siren naréh dawar-dawar nato' Agan Pun Tolang Na'em Mitun ngan natad. Siren naréh, "Mo lun lam Batuh Balang Tekinang Lungung," siren naréh, "pah tah moyoh léh? Ken idih ten tah moyoh," siren naréh, "nih tsing-tsing kamih lemulun Luun Atar. Remurut moyoh let nangé, pimat bunu' tauh." Kinih ken Agan Pun Tolang Na'em Mitun, anak Lanawa dah Luun Atar.

Siren naréh keli' dah dawar. Siren naréh mopo dah mé tana'. Siren naréh tra'! Aloah ngeluun lemulun maya' luun natad. Na'em nok inan nii'-nii' lemulun. Ten tsolong Tuked Rini diwah kuma' denganak Balang Katu dadah kuma' denganak. Siren naréh kidih tah Séwan Balang Iat Apui Nalan, Siok Balang Tetem Depun. Siren naréh remurut diwah mé tana'. Siren naréh metsing diwah dah puun tsan toten.

"Mo moyoh anak nok inih léh anak let pah moyoh nih otang-otang?" siren naréh "Non tah ngadan moyoh doo' tok tokan buri' let tongé."

Siren naréh, "Em mayu-mayu tah la' ngitun ngadan. Non ngadan ke moyoh? Ken naréh wen bawang dih tah naréh? Na'em! Mada' ngadan léh. Ken non ngadan moyoh? Doo' tah keli' kamih nok tongé'."

Siren naréh, "Ken to'oh moyoh na'em keli' ngadan kamih? Ngadan terkenen kamih Tuked Rini dalim Batuh Balang Tekinang Lungung." Siren naréh, "Sinih duih rapid: Obé Balang Mopo Lemulun rapid kudih tse Balang Katu dah dalim Batuh Balang Tekinang Lungung; siren Tuked Mesip Ngilal Bodong rapid. Siren naréh Balang Iat Apui Nalan anak Lanawa Kamih dalim Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren Siok Balang Tetem Depun diwah nih anak Lanawa kamih lam Batuh Balang Tekinang Lungung.

Siren naréh, “Nih moyoh Taked Rini nok kuan dah mulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung nok kuan malem,” siren naréh, “kinih ken doo’ moyoh kadih man tah moyoh borong.

“Non ngadan keh moyoh?”

Siren naréh, “To’oh moyoh na’em keli’? Agan Pun Tolang Na’em Mitun keduih, anak lanawa kamih Luun Atar. Taked Rini, siren naréh, Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung, siren naréh, Balang Katu, Tagio’ Balang Pekling Kuman kenanak nah, siren naréh Lian Balang Olong, Agan Senayong Belawan Ngerkid Irang, Iru’ Tepuding Luun Alid Along. Mola’ kamih Luun Atar. Siren naréh metsang tso nginam kamih Luun Atar detsim tso ngiman kamih tah ngan keda’at tala-tala na’em apen koh uang kamih.”

“Kinih ten ken dulun malem abi’. Ngudah ketué moyoh doo’ metsing tongé?” siren naréh, “mé pah lawé odong lawé mé non keten moyoh léh?” siren naréh, “ngudah moyoh am omak mé ruma’?” siren naréh, “nangé borak nabé nuba’. Kuman!”

“Na’em patur lawé tah kamih nih léh borong-borong moyoh dalim Batuh Balang Tekinang Lungung ken kedah malem, maréh noton moyoh kamih nih. Ken kapah, ken pian moyoh?”

Siren naréh, “Ken bengel lalid moyoh? Na’em keli’ borong kenéu dalim Batuh Balang Tekinang Lungung malem léh? Kadih moyoh maréh udé-udé ngan kamih. Doo’ ken maréh moyoh tulu éh!”

Siren naréh radan nah ketué siren naréh pimat bunu’ lemulun Luun Atar. Nih pah lang sagit dah na’em ludan-ludan léwan la’ih idih siren naréh paad ngudah nato’ Agan Pun Tolang Na’em Mitun ngan lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung.

Siren naréh Taked Rini ten ketetsan odong dawat olong. Noto’ Taked Rini ne’ar mé liang kaio’ berek pa bésong tah dulun luun nata. Temukun-temukun ner nah ngan lemulun Luun Atar. Siren darir-darir semulud Taked Rini:

*Ngan...na...iii.. naréh nah
Tu’an kuh let inih nah tse duih kit la’ih doo inan aten
Doo ngeten kit nuang Liang Langit Temubong
Nanur anak raut kuma’ puun olong
Tekan tabaran puun olong agong
Puun olong agong tu’an let nginih
Tse duéh kit kuh la’ih doo ilah-ilah
Kit uih toma’ nok merada’ ideh
Nanur anak raut tah kuma’ puun taa
Tekan tabaran puun olong agong
Menarub loang naroh kuma’ tepepa
Kuma’ tepepa loang prepepet
Let oloh tepila loang prepesut*

*Dengan para' tubah pesut
Let ngan para' tubah let dayeh
Loang kenarur kuh ngan ué kusah
Bré kuh iah babin tsur kudah bareh-bareh
Tsur lalidan mayun tekang lawa
Lalidan tekang bareh tse opa*

Siren naréh toto' kidih Tuked Rini let odong dawat olong. Siren naréh mekidim iah lam taban renuid lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung saró' nah kit nah padan-padan dih. Eéii.. aloh ngeratuh petenom patar rayeh. Ewa' ngepolo' la'a kidih patar rekid patar pa' siren laya'-laya' awa' Taked Rini. Siren naréh iok-iok léwan lemulun Luun Atar ten pimat bunu'. Siren naréh tetso-tetso dah pimat bunu'. Siren naréh kedangan-kedangan potong ri'ar-ri'ar Agan Pun Tolang Na'em Mitun diwah Séwan Balang Iat Apui Nalan. Siren naréh Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung diwah Siok Balang Tetem Depun. Dih man petulu idah nok pat nih kaio' belabo peketup terad nawi kayuh pebayong ngetib tubu' tah idah. Siren naréh nginam tso puun inan dah pimat bunu', siren naréh, raroh dah, nginam bulan idah. Raroh dah nginam bulan mubuh nginam lakan odong ribuh nah laak inan lah pimat bunu'. Tse uduh lawing-lawing kerayeh bua' titsu' na'em nok ketetsan maya' luun natad kepor sinah. Siren naréh labuh tebuut senukam ilun belu dah luun tana'.

Siren naréh iok-iok nah léwan lemulun Luun Atar. Siren naréh, "Kaph-kaph nato' taro' naréh nih," ken Séwan Balang Iat Apui Nalan. Siren naréh kit kidih Séwan Balang Iah Apui Nalan. Siren naréh bu'an-bu'an apui mulun maya' luun tana'. Siren naréh kaio' sit senonoh tah dulun Luun Atar. Siren naréh iok-iok ngenar kidih Taked Rini. Siren naréh ripa'-ripa' tah Luun Atar namiir. Lian Balang Olong tah, Agan Senayong Ngerkid Irang to', Iru' Tepuding Luun Alid Along, Balang Katu diwah denganak, Taked Langingat iah tuda' inih tupu tsok nok ketetsan. Siren naréh, "Tekan tabaran oloh méné pah nah lemulun nok inih? Mabi kinih nih?" kidih ken Taked Rini. Né'ar tah la'ih dih nakaroh ngan Agan Pun Tolang Na'em Mitun. Siren naréh dari-dari semulud.

The Old Couple in the Highest Sky intervene in the Battle

Radan nah ketué léwan lemulun Luun Atar, siren naréh, tse tah lun duah merar nok idih Luun Langit ngi. La'ih rayeh Tu'i Burung diwah tsur rayeh Sinah Sapudau. Sé'ar kotoh diwah ngan Bupu' Langit. Siren naréh né'ar man diwah, paad ngudah tah lemulun pimat bunu' lam Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren la'ih rayeh Tu'i Burung siren naréh lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung tah idih. Tetso-tetso Luun Atar idih. Siren naréh, "Mo, tsur rayeh, iok tongé ékoh," kidih ken la'ih rayeh Tu'i Burung.

"Non iah?"

"Kadih ékoh iok tongé." Nangel nah tuak tsur rayeh sidih. "Ngi ibal berek perabisong ngan tana' ngi léh. Sirum duah anak nato' luun-luun na'em ketoh-ketoh nato' dékoh dih mawan lam rang," kidih ken la'ih rayeh Tu'i Burung.

Ooii.. senoto' tsur rayeh sidih nar. Siren naréh meri-meri Luun Atar. Siren naréh, "Na'em neh otok Luun Atar maté mé molé' nah keduih nih. Ékoh odeng tongé, mé molé' ueh," kidih ken tsur rayeh sinah ngenah.

Paru'ut tsok inah man diwah man. Siren naréh, "Idah tah kedidah tah tsur rayeh titah tah ketitah!" ken Tu'i Burung ngan tsok awan nadih.

Siren naréh boro Tu'i Burung muih tsur rayeh sidih mé ruma'. Radan nah ketué lemupat tsur rayeh sidih molé' mé luun barat. Put mo tsui lawit ngero. Siren naréh, "Mo, Tamah Lawa Apui Tolang Tabukuwan lam ranat Pa' Kerayan, Ghia Apui Renging Belawan, siren naréh, pah nato' moyoh? Mabi lemulun Luun Atar. Siren naréh, "Mapur la' pring-pring dah dalim Batuh Balang Tekinang Lungung". Pun Balang Tolang Peribuh nok senawar tsur rayeh Sinah Sapudau. Siren naréh radan nah ketué, siren naréh na'em dah natem, nawar aio' tah Sinah Sapudau ngi. Siren ten sagit nawar, "Ngudah?" kidih ken Ghia Apui Renging Belawan. Siren, "Mé uih ruma' Tamah Lawa Apui Tolang Tabukuwan." Siren naréh, "Nawar sina' léh. Nawar aio' tah iah nah. Na'it mérat ékoh let nangé tah keduih."

Siren naréh tsolong kediah beruh man. Siren naréh radan nah ketué nuyul la'ih idih na'ah deteloh, siren naréh toto' kedeteloh mé nangé, royong dah mepad paté dah lam Batuh Balang Tekinang Lungung. Radah tah ketué iok-iok nah léwan lemulun Luun Atar. Siren ma'it mo idang kinit-kinit tonang nono-nono let Liang Langit, Liang maran Langit Temubong. Dudir-dudir pana Tuked Rini dah kuma' denganak. Siren naréh leteman-leteman tah luun monong nadih.

*Ngae...naréh na ramamai
Anun tsok uan idang sinih la'ih tué idang menotong?
Médang menotong médang turun liang Langit Temubong
Maréh médang libuh bawang
Inan otong maréh médang bawang?
Luting dalim gadong ritsu' lam Batuh Balang Tekinang Lungung Mayu tse lun nisir
tongen let nangé aré' kléh
Liang odong nisir let liang rang Bupu' Lungung maréh peped pior atang tse otong
Atang tse otong maréh mé pepaté bunu' pengaroyong
Me pepaté moréh la' merat bodong
Nateneng leku' lébong lébong
Na'em tauh étéh mlé laya' bédong kapong
Yan bété'-bété' brat binolong
Brat binolong kuh ubud nato'
Tah tauh aré' pipék iring takong
Nok mé naan unid Langit Temubong
Apen tah lelen nah apok luun todong
Nok mariar abé temakong itsong
Abé nimat ranat lam Biring Agong
Iih ngalap mapong iih ngalap molé'?
Lam detsim along moyo migu'
Bawang inan okong
Molé' mé lam bawang luting dalim gadong ritsu' inih luun liu' panatar iong
Luun patar iran blu agong*

Siren naréh, “Mo ékoh Agan Pun Tolang Na'em Mitun aré,” siren Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung”, siren naréh, “Balang Katu”, siren naréh, “Lemudan Balang Pekeling Kuman”, siren naréh, “Agan Senayong Belawan Ngerkid Irang, Iru' Tepuding Luun Alid Along aré'. Non pah tsok wen tso sinih pelaba ma'it to'oh inih? Mayu-mayu lemulun maréh mepad paté lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung. Inan tauh été' mlé-mlé paliang kelonan é'an serawé. Iih ngalap tauh molé'? Sepah tauh tu'an mada' dengkanid renganak tauh ngabi.” Ten pimat bunu' to'oh lemulun Luun Atar. Siren naréh radan nah ketué léwan Toked Rini, siren naréh, Agan Pun Pun Tolang Na'em Mitun na'ah, siren naréh, “Mo mo ékoh Selud Balang Derayah Noran, Ada' Balang Ma'it Pelenan,” siren naréh, “na'em méduah netem. La' naro' uih let tongé léh.”

Siren naréh tok padan na'em ludan naro' let nangé. Siren naréh gekang put tadib minun kepan nadih. Siren naréh em radan mekélo mo léwan Selud Balang Derayah Noran na'ah diwah Ada' Balang Ma'it Pelenan na'ah. Siren naréh mayong ngabat la'ih dih. Siren naréh paad ngerukud baka rugu tah iah ngan diwah. Kinarur nah diwah ngan bosoh. Siren naro' tah Lemudan Balang Pekeling Kuman siren naréh naro' man tah (non tabé' diah?) diwah kidih tah nalap kediah. Siren naréh kelunan dah tuké' lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung senaro' dulun. Ten pakéma tah dulun ngalap lemulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung. Tonang batang terup loka' ten tah idah léwa-léwa luun natad. Siren naréh radan nah ketué léwan lemulun Luun Atar siren naréh ripa'-ripa' lemulun lam Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh nangé Tamah Baru' kedidah ngeroyong pepadé ngan rekid. Siren remum-remum iah nguam luun tuak lemulun siren naréh keser-keser ilong matah dah uput tu'an nah. Siren naréh iok-iok léwan lun idih tetso-tetso iok siren naréh mabi deh Toked Rini nalap Toked Rini dalim Batuh Balang Tekinang Lungung diwah denganak dih Balang Katu diwah denganak Séwan Balang Iat Apui Nalan diwah Siok Balang Tetem Depun.

Radan nah ketué pingan lemulun pimat bunu'. Siren naréh Siok Balang Tetem Depun siren naréh an nah ngeragim lemulun Luun Atar siren naréh ooi... koh ken rayeh non to'oh detsim mé Liang Langit naban lun Luun Atar. Em dadan kéwat-kéwat tah botong dah toto' Liang Langit tu'an nah. Siren naréh iok-iok meduah tah iah temurun luun lemulun Luun Atar.

Siren naréh mali man idah Toked Rini dah nok idah ten tah ketetsan, Tamah Baru' dah dengeroyong. Iok-iok siren naréh rugu' lemulun Luun Atar. Siren naréh rugu' abi-abi siren naréh péréu-péréu nato' idih. Tonang menelit tolang segerang dah peregaé siren naréh radan nah ketué léwan la'ih idih.

Siren balio ko' kayuh nah man Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung. Siren pekatu tersip nah mé luun lemulun lam Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh am tebuut-tebuut Séwan Balang Iat Apui Nalan diwah Siok Balang Tetem Depun taro' liang. Siren naréh iok-iok polo' tso pingan inah man siren naréh am radan ketsang-ketsang nato' lawé Siok Balang Tetem Depun. Siren naréh loka' Lanawa Balang Tolang Kayuh Ngelungung bruh man siren naréh am radan ritep.

Séwan Balang Ian Apui Nalan nalan liang kayuh. Siren upun Agan Pun Tolang Na'em Mitun. Siren naréh nadur batang. Siren naréh mekuat nah iah, mérat lam belolok kayuh. Siren naréh mérat Séwan Balang Iat Apui Nalan let lam odong kayuh sinah, molé' nadur batang sinah. Karakudin aio' Tamah Baru' ngan puun kayuh. Siren naréh né'ar Tuked Rini. Siren naréh arud-arud Tamah Baru' tu'an nah mayong. Ten sagit Tuked Rini sinih banuput titsu' kenanak nadih. Séla' nah mé Liang Langit nangé. Siren naréh radan nah ketué léwan lemulun nok idih. "Mo mah Séwan Balang Iat Apui Nalan siren naréh mio-mio kitah pimat bunu' ngan boso, ngan binan kitah keléh, noton kitah puel ko'," kidih ken Agan Pun Tolang Na'em Mitun.

"Puel nah kitah kudah nah."

Siren naréh perenga' diwah meléu nok. Siren naréh pengel diwah luun natad kapur Batuh Balang Tekinang Lungung. Ten puel lun duah idah. Iok-iok diwah puel iok-iok siren naréh balang kaio' paad lun duah idih. Siren naréh mio diwah luun, upun mé lam pa'. Siren naréh let lam aken dih nah Séwan Balang Iat Apui Nalan nanum Agan Pun Tolang Na'em Mitun. Metsing-metsing alim banget dih tah iah nginat iah molé' let alim pa'. Siren naréh nua' man tah Agan Pun Tolang Na'em Mitun Séwan Balang Iat Apui Nalan. Siren naréh let la'ud nangé kediah seruruk maya' liang rikab. Siren naréh ngeruruk mé liang batuh nangé nah iah metsing-metsing alim buid Kerayan. Nipa nah iah alim buid pa'. Siren naréh niding nah tse batuh rayeh senatuk nah lobang. Siren naréh todo Agan Pun Tolang Na'em Mitun luun batuh na'ah. Siren naréh na'em radan siren ruun-ruun batuh sinah, risug batuh let liang tana'. Ten diwah puel beruh man. Siren naréh mio-mio diwah lam pa', omak mé luun man diwah man. Siren naréh néna'-néna' iat kidih man Agan Pun Tolang Na'em Mitun na'ah, panséwar nah Séwan Balang Iat Apui Nalan. Loka' tabiring diwah luun tana'. Siren naréh ramiar kidih man Agan Pun Tolang Na'em Mitun na'ah, siren naréh iah luun diwah. Siren naréh ten sagit kidih Tuked Rini anak Mikid Balang Mengiung mulun Luun Atar siren naréh penutup pakul toten ngeling Tuked Rini. Siren naréh em tah radan siren naréh kitung-kitung mah ngan teping Tuked Rini na'ah. Siren naréh né'ar Tuked Rini siren naréh nangé tse lemulun nekaa keling ngan teping. "Ooii.." nah inah ro'ot riak, "ropo' tongan-tongan tah kamih inih,"

The Great Spirit Mother intervenes

Siren naréh, "Ngudah man moyoh da'at to'oh aio'? Po' ayam moyoh ama' la'ih moyoh," siren naréh, "ngudah naréh la' ngeling kediah? Ken dulun kadih naréh ngeling iah?" kinih ken tsur rayeh sinah Sinah Purid Derayeh. Siren naréh, "Ken dengeroyong tah moyoh?" siren naréh, "kadih naréh nekaa kediah. Ken em dulun matur ngan naréh?" kidih ken tsur rayeh sidih.

Siren naréh ngaé tah Tuked Rini boro luun batak nadih.

Siren naréh radan nah ketué, "Mo mah ama' Tuked Rini," siren naréh, "ken senubah lemulun alim Pelaii Langit Temubong inan naréh pimat bunu' kadih naréh otong-otong naréh?"

“Ngeroyong let pah tabé tauh, moyoh?” kinih ken Tuked Rini.

Siren naréh, “Mo mo ka’ ama’, ningar doo’-doo’ ékoh. Tulu Séwan Balang Iat Apui Nalan inih tetem Luun Atar inih em anak sinih maréh toto’. Siok Balang Tetem Depun nih siren naréh nah-nah anak sibuk lam alid sinah nah. Nah anak sena’ol diwah malem kadih diwah mulun dalim Batuh Balang Tekinang Lungung.”

Eeii.. em radan ngaé tah Tuked Rini ngengel tuak lun duah idih. Siren naréh peroyong pela Tuked Rini ngan diwah.

“Mo mah aré’, ngudah nah meduah da’at to’oh, na’em mala let puun? Tauh pimat bunu’ malem. Noro’ tauh pelaba derah pebunu’!”

“Keli’ naréh tah malem abé’ awéh nah moyoh la’ mala naréh ta’ot. Kadih tah naréh.”

Siren naréh padoo’ nah idah lemulun Luun Atar.

Bringing the Dead back from the Spirit World

Siren naréh radan nah ketué siren, “Ken madah nato’ lemulun tetsan ruma’ ngi?” Kapah nato’ lawé tauh nih,” ken lemulun Luun Atar.

Siren naréh “Mo mah Balang Katu aré’,” siren naréh, “ngepah nato’ lemulun lun royong tauh? Kapah nato’ lawé? Na’em mada’ dah molé’?” kidih ken Tuked Rini. Siren naréh nah ngemong tolang nah lemulun Luun Atar. Siren naréh dih tolang nok kemo’ na’ol. Tolang nok rawir dih apen. Tu’an dah netik tolang dih nok renging dih apen nok narebub tolang dulun. Iok-iok siren naréh mabi tolang na’ah idih imung lemulun Luun Atar. Siren naréh ngusak pa’ lalud nadih Balang Katu maya’ luun tolang nok inah. Tonang keput ilong boyo ten tah tolang na’ah dih. Dih tolang sidih molé’ mé inah tolang sidih molé’ mé nginah tekapé’ inah. Em radan nah pegatum nah idah. Siren naréh wen anit iok-iok siren naréh radan nah ketué siren nakuel nah idah.

“Mo mali moyoh anak adi’ abé siren molé’ nah moyoh let nangé siren naréh penopoh kamih nah lemulun alim Batuh Balang Tekinang Lungung. Mé nah tauh molé’,” kidih ken Balang Katu nawar.

Siren oooi.. em dadan temurun idah mé ranéh ngan Lang Kuang dah tso inah. “Oooi... nawar dah molé’ léh,” kedah, “ih nok nawar léh?”

“Iih kapah? Tuked Rini dah kuma’ denganak. Mabi nah lemulun alim Batuh Balang Tekinang Lungung ngaté dah,” kedah, “nih dah mada’ tauh mé molé’.”
“Oooi.. em léh. Odeng tongé tauh nok inih. Mé molé’ pah tauh keléh, em nok patur ngan tauh, doo’ tah tauh tongé tulu tah tauh. Aio’-aio’ nah ketetsan naréh rongoh padé nok kemerar ior payoh nih. Luun Aar naréh kemerar bua’ titsu’ tah rongoh padé. Em tse padé kinih-kinih keli’ naréh tongé.”

Siren naréh, “To’oh aio’ tah kuan ja’ éh léh. Nibu opa’ naréh Luun Atar naréh kemerar oloh pirit tah idah. Opa’ lam laté’ uih kemerar kudin lebakan.”

“Nah man keh ruai, nah naréh nibu ba’ong Luun Atar kemerar u’it oko’ tah idih tu’an kudih malem. Ba’ong alim duih ken na’em kemerar lengan titsu’ ba’ong kudih nangé.”

“Kenah aio’ teh kuan ékoh ke kanid,” kidih ken Todong Tenga’ok kediah. Siren naréh, “Mé Luun Atar siren naréh tenga’ok idih naréh tenga’ok inah nah. Tongé pah ken na’em tenga’ok – aio’ tah kenaréh. Doo’ tauh modeng tongé dih. Awé Marigang diwah Lang Kuang anak Lanawa tauh idih.”

Siren, “Na’em pian kediwah léh. Da’at to’oh Luun Atar dih, inan lun merar noto’ naréh.”

Benutut diwah ra’ing ngan awa’ diwah sela’ diwah mé lam padé. Siren naréh éé... boro diwah mé mole’ diwah tah ééii.. man ken dulun ngaé tah dulun ngekul ra’ing ngan awa’ dulun.

Siren naréh Lang Kuang kediah siren naréh ménebu ra’ing ngan tu’id sinah. “Odeng inih tah moyoh keh ra’ing. Riak maréh tah kamih ngenong moyoh nih.” Maya’ lang nah iah ménebu ra’ing odeng tu’id mé ngi.

Siren naréh tenib-tenib pera’ong lalid Balang Katu. “Siren naréh nih nah idah la’ metsing la’ molé’ turun.” Nosak-nosak lalud luun dah.

Em radan keh sagar oloh dah temu’i. Siren naréh kekapoh dah luun tana’ nekap binan dah dih na’ah, tongol dah dih na’ah, siren boso dah dih. “Dah naró’ nah tauh,” kedah.

“Ooi... penopoh kamih nah idah!” kinih ken Toked Rini.

“Ken penopoh tauh nah idah? Ngudah nah moyoh na’em netsan ibal detsur tu’an kamih mayong?”

Siren naréh keléh, “Ken na’em inan omak-omak naréh mé ruma’ ngi,” kidih ken Toked Rini.

Omak nah idah mé ruma’. Mabi nah lemulun.

The Return to Luun Atar

Siren naréh toten pah idah ngubuk lun duah nok idih mé molé’ Luun Atar. Siren molé’ mulun ngabi lemulun Luun Atar. Siren, “Mo Sewan Balang Iat Apui Nalan, Siok Balang Tetem Depun,” siren naréh, “mé molé’ Luun Atar ngi tauh,” siren, “mo Ghia Apui Renging Belawan siren naréh Tamah Lawa Apui Tolang Tabukuwan siren naréh mé maya’ kamih mé Luun Atar meteloh aré’. Mé nangé tauh beto’.”

“Riak nah dih tah meteloh mé molé’,” siren naréh, “em mukul keduih maréh léh. Riak nah idan tse paté’ riak nah dih keduih maréh.” Kidih ken Pun Balang Tolang Peribuh let Ribuh Kerayan. “Riak dih keduih maréh léh.” La’ lun duah maréh diwah.

Siren naréh mé molé’ lemulun Luun Atar. Siren naréh nudub nah lemulun Luun Atar, boro, nalan. Siren naréh tonang patun tepa tah udub dah tona-tona boro dalim Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh iok-iok nah lawé dah tetso-tetso dah boro kadangan-kadangan, odong polo’ tso menun sikid kenéu, menurun mé dah alim bupu taang Batuh Balang Tekinang Lungung. Siren naréh radan nah ketué léwan lemulun Luun Atar, siren nalan dulun mé nangé. Siren naréh, “Odeng inah. Ara’ dah wen iah turun.” Naro’ tso to’oh nah lemulun Luun Atar. Siren naréh let inah beruh siren naréh tetso-tetso dah boro.

Siren naréh radan nah ketué léwan Aruring Menepoh Boong awan nolé’ Tuked Rini mé mulun Luun Atar. Siren naréh semulud tsur rayeh sidih ngan tsur rayeh Ba’o Ké. Paad turan tepa tah iah semulud ngan Aruring Menepoh Boong diwah Tsong Blu Agong.

Siren naréh, “Mo mah ekoh Sinah Ba’o Ké,” siren naréh, “melig nah ékoh nemulud,” siren naréh, “mayu-mayu Tuked Rini dah kuma’ dengenak la’ molé’ let dingi kediah,” kidih ken Aruring Menepoh Boong mé ngan tsur rayeh Ba’o Ké sinah.

“Doo ken nemulud kidih naréh la’ ngilang. Kidih nah ékoh keli’ naréh ken melé-melé dah la’ molé’,” kidih ken tsur rayeh sidih.

Ooii.. em radan siren naréh peru mé udup dah ngi aken.

“Duh moh dah ngi,” kidih ken Aruring Menepoh Boong.

Peregaé dah boro neseh iah. Na’em mitun ligit nato’ iah. Siren naréh radan nah ketué ngalap agong siren naréh teng na’ok borak lam belanai kidih nah Aruring Menepoh Boong. Siren naréh upun tsur rayeh sidih kediah mé pepid nangé itin nah bangah boong. Sirib-sirib nah lam pelayung item nadih na’ah. Siren naréh radan nah ketué léwan tsur rayeh sidih na’ah laling ketetsan kediah laling mé pepid. Siren naréh metsing iah luun barat. Né’ar iah kariah redu’-redu’ tah Aruring Menepoh Boong diwah Tsong Belu Agong ngan dadiwah awan lam pa’. Siren galaté né’ar idah kah tsur rayeh kidih kediah peredu’ luun barat. Temah redu’ nah ngan tsan. Siren naréh ooii.. tekclub nah iah luun tsan! Beliu nah tabu boong nadih na’ah. Petad nah diwah tabu boong tsok na’ah. Siren naréh patur gugut nadih luun tsan. Kenaman tah iah liang ngih. Na’em radan siren naréh ngaé tah iat nadih molé’.

Ooii.. “Terongan ada’! Da’at lé’o teh pun bawang!”

Temu’i alap nah bangah boong nadih na’ah, molé’ mé na’ok tse borak ruma’ ngih. Na’em keketsing nah nangé, ngaé tah iah nginat pelenan oko’ luun barat. Upun

mé alim takong berek ngih. Sirip nah bangah oko' alim takong berek ngih. Nah iah ma'an bangah oko' na'ah.

"Pah tah duih awan, pah duih awan?"

"Tongé uih léh!" kidih ken la'ih rayeh sidih. Pentutub nah la'ih rayeh sidih ngan lédong pelenan oko'. Tsik-tsik tah iah no'oh pa' takong berek. "Ngudah nato' borak mudih buin-buin lodek keh, tsur rayeh?"

"Tatad tah moyoh malem saro' kuh nah duih dih. Radan dih, kadih dih laam."

Siren naréh laya'-laya' nato' redu' Aruring Menepoh Boong diwah Tsong Blu Agong luun kulit pa' ngubur awan diwah.

"Naréh ken naréh am la' paapéo'!"

Siren naréh né'ar iah buda' lepa' iring tengib tsok inah. Uput luun batuh sidih paapéo' tso nah iah. Uput iah mé luun lepa' na'ah. Tarum nah iah mé alim rabruh. Né'ar dah mali mo' tsur rayeh Ba'o Ké na'ah mé lam rabruh, né'ar dah batak tah ma'on molé' let dingi. Ninat Aruring Menepoh Boong let dingi senutang nah pa' boro let lam taang tonang pa' bubud let lam tabang pa' let lam taang nadih. Ngaé tah iah ngereng. (page 389)

"Ngudah nah ékoh da'at to'oh lé' kah sina'?" ken Aruring Menepoh Boong.

"Da'at berat tepun bawang nih ina'!"

Siren naréh radan nah ketué omak dah mé ruma' nangé. Kesu makasur kidih lemulun Luun Atar. Siren naréh tonang ngura' kurad tah lemulun pekuab. Ruma' aloh kuleng dah longoh nah idah. Siren naréh pengah nah idah longoh siren naréh padawar mirup nah lun Luun Atar. Siren naréh pemung mirup ruma' Tuked Rini nah idah, mirup ruma' Tuked Rini siren naréh paad na'ok tang Kerayan aken ruma' Aruring Menepoh Boong borak ngan lun Luun Atar. Boro dah ruma' Tuked Rini siren ruma' Agan Pun Tolang Na'em Mitun nah idah man siren ruma' Balang Katu.

Siren naréh leput siren dah ngan aping selipa ruma' Sinah Baru' Toto', siren naréh belaan dah nah siren naréh Sewan Balang Iat Apui Nalan nah anak iah nah. Pela-pela nato' tsur rayeh sidih ngan diah oloh anak. Siren naréh pekoleng mirup tah idah molé' mé dayeh man, siren naréh leput ngan aping Sinah Baru' Toto'. Belaan dah Siok Balang Tetem Depun anak iah sinah nah. Keteng buluh lun duah ngeruma' ngan dediwah anak.

Siren naréh dalam-dalam nah irup lemulun Luun Atar. Siren naréh ngi ruma' Iru Tepuding Luun Alid Along, Agan Senayong Belawan Ngerkid Irang. Tutup abi irup lemulun Luun Atar. Siren naréh tonang apui loten ten tah elo' dulun petad boro let ngan borak. Rudap dulun. (page 398)

Aruring Menepoh Boong reacts to Balang Katu's advances

Siren naréh metsang nah tso léwan tso peréak nangé. Siren naréh rudap nah dulun tuda'-tuda'.

“Non to' lawé tauh? Am la' mé pah mé ngudah nato' lawé lemulun Luun Atar?” Siren naréh duah nah tso pingan idih léwan lemulun Luun Atar. Siren naréh beken-beken to' léno' la'ih Balang Katu. Siren naréh mirup mo idah beruh man. Siren naréh radan nah ketué, “Mo mah keh Aruring Menepoh Boong aré', ko' man renga' moyoh beruh malem, doo' tah buluh moyoh ngan naréh. Ngudah nato' moyoh dara' panid borak ngan naréh kinih? Ngawah pan ken ngawah moyoh ngan Taked Rini dah, ngudah nah moyoh dara' panid borak ngan naréh?” kidih ken Balang Katu.

Ukem tah Aruring Menepoh Boong.

Siren naréh, “Em moyoh panid borak ngan naréh kediah keh, rudap mitse ngan naréh peroyong ngan naréh kediah, doo' tah petong naréh pawa, sé'ar,” kidih ken Balang Katu.

Siren naréh temukun-temukun Aruring Menepoh Boong tah moneng Balang Katu siren naréh darir-darir semulud senaro'.

Ngan...

Leba'o renging tongen uih nih

Leba'o sayun tah luun pued agong

Luun pued agong sayun luun léno'

Uih agong belaong ngetur turu' aloh tuih

Topah lam iong napalid padak tonang depun notong

Tonang depun notong tonang laput tuka lam Biring Agong

Nalud ngelutut awar pa' loping

Lutut na'em depin arur mong-mong

Detsur ribid urit betik binodong

Betik uih papo lam detsim layun

Pépek kuh ngan élo' nateng senotong

Na'em taan senotong tonang perayan

Luun beropong paad peruéh luun tador itsong, luun tador itsong Klé bong itm ko tonang angud lungung

Paad nguring peka' tah dulun mong-mong paad nguring belih tah lun liang otsong

Nguring uih ko setok awan Segong Omong, nguring uih moréh

Eh...

La mé rudap parong

Lili kelalian

Monok liang otsong

Maréh ideh mopo pepid Bupu' Lungung

Maréh mopo beruh uih Leba'o Retong Leba'o sayun luun pued agong, luun pued agong

Paad nguring peka' tah lun mong-mong

Dara' uih ngan delé kaio' inah kadang malong

Delé kaio' inah rawir metok liang parong

Metok liang parong metok liang apo kenangan polong

*Non nok ngelilid talun berenong
Nok me ngapo ruma' uih Lang Berato' Lang Beratong
Ngadan Lang Padan naro' paté' omong dih todong pian
Kuh ko ra'an Retong lili pian ngemu kuh rang Bupu' Lungung*

Siren naréh dengeren Balang Katu kidih sedarir Aruring Menepoh Boong kidih da'at lam burur la'ih dih, tonang pa' mérat let lam pelok loang tah pa' lam matah nadih.

“Dara' nah ken dara' mudih Aruring Menepoh Boong, ngudah nah ékoh sedarir kenah-kenah ngan naréh?” kidih ken lai'ih dih.

The Rice Harvest

Teloh tso pingan inah léwan lemlun Luun Atar, siren naréh toten merem na'em la'ud-la'ud mé pah nah idah. Siren naréh iok-iok léwan lemulun Luun Atar. Siren, “Mo Aruring Menepoh Boong aré’,” siren, “ken méné tah moyoh pékak laté’ tauh, ken tolang kapah nah padé tauh alim ritsu' inih nangé?” kidih ken Toked Rini.

Siren naréh, “Méné uih tso ma'on aré’, pengah laak idah.”

Siren naréh, “Ken kerib nah idah tu'an ranéh?”

“Ooii.. la'ah-la'ah tu'an ranéh nah idih, loka' nah padé rang-rang.”

Siren, “Ken kerib nah idih tu'an ranéh tso riak keléh? Mé nah tauh ranéh notoi ranéh panid adi' ngan idih. Mala ngan dulun mé pepid mé ngan titah tso riak.” Siren naréh metsing tso periak siren naréh mala la' mé ranéh nah dulun.

“Mé ngan iih tauh?” kidih ken lemulun Luun Atar. Siren naréh, “Me ranéh ngan Toked Rini tauh”, kidih ken dulun.

Siren naréh ooii.. merurut bu'an nah detsur. Siren naréh ten remurut nah dulun mé ranéh. Siren naréh metsing alim laté’, siren naréh ooii.. koh pa' metsing tah laté’ Toked Rini dah kumah denganak, kerib-kerib laak padé dah dih. Siren naréh mé ranéh ngan Toked Rini Luun Atar, mé tah lun nok idih.

Siren naréh mé ranéh ngan Toked Rini Luun Apé Layung tah kedadah nok dipar ngih. Petutup dediwah laté’. Siren naréh radan nah ketué ten ranéh lemulun Luun Atar. Siren naréh man tah lemulun Apé Layun kedadah dipar dingi.

Siren naréh padawar-padawar nah idah ngan tengip pa' ripar. “Mé ranéh tongé tauh léh,” kidih ken idah.

“Moyoh mé tongé,” kidih ken Luun Apé Layun.

Siren nubu' bu'an molé' mé kuman.

Siren naréh pengah kuman siren, “Mé diu’ tauh.” Mé diu’ tah lemulun Luun Apé Layun kedidah. Diu’ peroyong nah idah alim pa’. Siren naréh, “Doo’ ken peroyong tauh diu’ léh. Tu’an tauh Toked Rini diwah Toked Rini Luun Apé Layun puel ko’ iih diwah kail.”

Oten nah dah naro’ diwah.

“Oo.. noro’ ngudah nah naréh? Ken anak adi’, kadi nah naréh raut-raut?” kidih ken diwah.

Siren naréh naro’ aio’-aio’ tah idah.

Naro’ nah titah aré’, ngudah nah?” kidih ken Toked Rini.

Siren naréh ngaé tah diwah basorong saro’ dah puel. Naro’ paad to’oh-to’oh lun duah merar nok idih. Iok-iok siren lutut na’em apen Pa’ Kerayan inah diwah puel. Siren naréh panséwar Toked Rini Luun Atar, Toked Rini Luun Apé Layun siren loka’ senaro’.

“Eeiii.. kail aio’ tah kékoh ngan titah aré’!”

Siren naréh boro idah na’ah.

Siren naréh, “Doo’ tah inih léh. Idan pah riak peroyong tah tauh turun? Na’em titah tse berat né’at,” kinih ken Toked Rini Luun Atar.

“Uu... alé-alé tauh raut nah léh.”

Mé kedidah molé’ beruh malam.

“Tso periak siren mé ngan iih to’ tauh man léh?” kidih ken lemulun Luun Atar. Siren, “Mé ngan Balang Katu anak Belawan tauh,” kidih kedah.

Siren naréh mé loketsang tso periak mé ngan Balang Katu nah idah. Siren naréh mé laté’ iah. Siren mé ngan Balang Katu Luun Apé Layun ten tah lun nok dipar kedidah man. Pengah kuman metso siren naréh la’ mé diu’ man idah. La’ pa’up lun duah nok na’ah dih man. Siren naréh diu’ peroyong mé alim pa’. Senaro’ dah Balang Katu diwah puel. Siren naréh iok-iok mé nangé.

“Yan beto’ léh, yan beto’!” kenah.

Iok-iok nah diwah mé ngih.

“Na’em idan nah kitah naro’ léh?” kidih ken Balang Katu Luun Apé Layun.

Siren, “Yan beto’ léh!”

Iok-iok iah naban-naban iah mé ngih. Siren naréh peking kukud nadih ngan tse batuh, nekap tse batuh inah nah tamadin iah.

Siren naréh, “Dah, naro’ nah titah!” kenah.

Nenak iah ngukung Balang Katu Luun Apé Layun siren ngaé loka’ moh iah, senaro’ nah.

“Duh! Kamih lun Luun Atar em kamih tu’an mo’-mo’!”

Menup Balang Katu Luun Atar siren naréh, mérat dipar dingi.

“Mo, Balang Katu Luun Apé Layun léh. Mé odeng ngan duih par ekoh nangé. Uih tsolong ngan dékoh tongé beto’. Séwa titah alam inih. Ooii... rudap nangé kékoh, rudap tongé keduih.”

“Eeii..” mawa Balang Katu Luun Apé Layun. Né’ar Balang Katu Luun Atar nangé nah iah tsolong ngan diah par dipar. Siren naréh ngaé Toked Rini kediah ngubuk la’ih dih. “Séwa pah méduah alam inih kudah nah. Tso riak ken em iah molé’ tah iah.” Ngae tah la’ih idih tsulib ngan diah par.

Nuit dah mé ranéh siren naréh tetso dah mré borak ngan nah. Migu’ tongan-tongan tah la’ih rayéh sidih kediah.

Mré dah borak ngan Balang Katu Luun Atar. Siren naréh, “Mo keh lun teloh, sakai diar-diar kaio’ naréh teduah keduit borak bré dah, eeii...,” kinih ken Balang Katu. Duah kidih keduit borak bré dah kuman pah idah detsim, molé’ mé ranéh. La’ wen duah bepat tah iah.

Siren naréh mé nah detsim nangé siren naréh radan nah ketué siren la’ rudap nah lemulun, pengah kuman detsim. Mé dah matid tsok awan iah dih ngan Balang Katu Luun Apé Layun. Ara’ man kediah.

Siren naréh mé man idah matid ngan la’ih rayeh tsok na’ah kenah. Oo.. ara’ man iah ngan tse. La’ ngan duah man iah man! “Sakai nok diar-diar nih kedah léh,” siren naréh, “duah sait bré dah ngedah.”

Mé dah matid Mudan Apui Mulun diwah Tsong Blu Agong ngenah. Siren naréh selubid lam rang. “Kapah to’ taro’ kuh ngepul diwah kinih-kinih man inih?” Ngae to’ iah tekulub lam rang diwah. Nangé titsu’ nadih tse ngangel tsok paringi, ngangel tsok paringi. Kukud nah tekakang ko’ tsit nato’ iah luun diwah. Ooii.. da’at man kera’an lun diwah adi’ kidih perenga’ diwah muit iah man tebub mo’ iah ngan tana’ ngih. Boro diwah netse iah.

Siren naréh tso periak man metsang tso periak pengah kuman mé ranéh tso periak siren naréh mé ngan Agan Pun Tolang Na’em Mitun man idah man. Siren naréh mé ngan Anak Lanawa dah Luun Apé Layun ten tah lun idih. Kenah-kenah kenup tso nih lemulun Luun Atar mé raneh kidih tah lun Lun Apé Layun. Iok-iok nah mabi laté’ dulun, peranéh. Siren naréh mabi man tah diah lun nok idih.

Iok-iok polo' nah tso pingan dah pengah ranéh siren naréh, "Kaph nato' lawé tauh man inih léh," kinih ken lun Luun Atar. "Ken kaph ken da'at tah tauh? Mé nekap nok penguman tauh ngan nuba' padé beruh tauh," kediah.